

Kontrasztok

Társadalmi és térbeli tagolódás a magyar vidéken

Kovács Katalin

A Regionális Kutatások Intézetének igazgatója

kovacs.katalin@krtk.hu

IX. Falukonferencia, 2021 Pécs, szeptember 22-24.

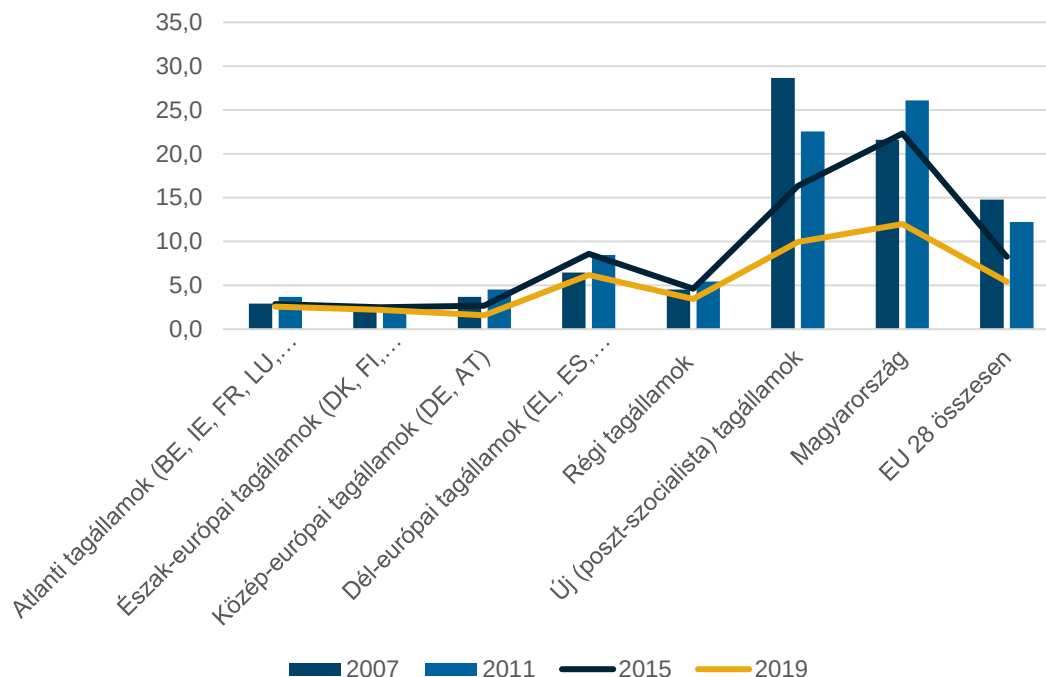
Megválaszolandó kérdések

- Mennyiben változott, javult vagy romlott (hol javult és hol romlott) a vidéken élők helyzete az elmúlt évtizedben a korábbiakhoz képest a vidéki települések eltérő gazdasági helyzetű és társadalmi összetételű település-osztályaiban?
- Csökkentek-e az egyenlőtlenségek az erőforrásokban gazdag és az erőforrásokban szegény települések között?
- A kérdések megválaszolásához felhasznált indikátorok:
 - Munkaerő-piaci jellemzők (az adózók számának alakulása, tartós munkanélküliség, közfoglalkoztatás)
 - Jövedelem adatok

Kitekintés Európa vidéki térségeinek társadalmi helyzetére két indikátor erejéig: 1. Deprivációs index 2007-2019

EU- Vidéki területek

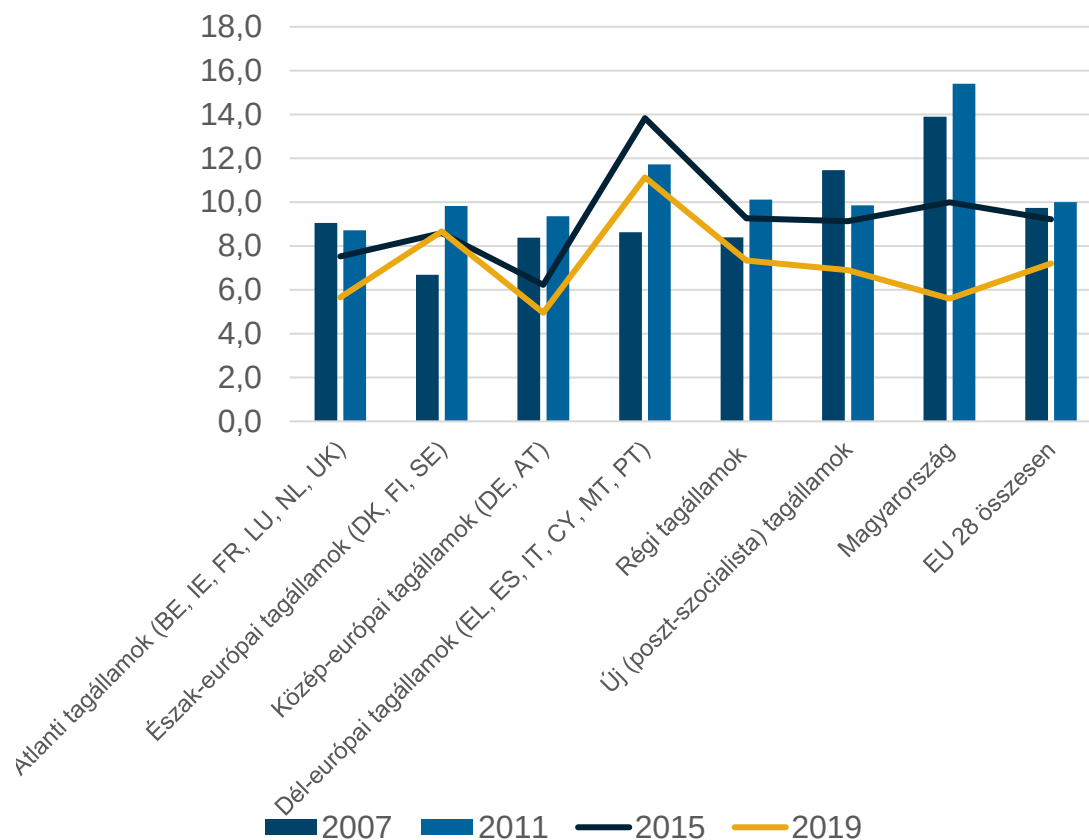
Súlyos anyagi deprivációban élő háztartások (%)

- Óriási szakadék a tagállamok fő csoportjai között
- A korábban szocialista berendezkedésű tagállamok mintegy hatszoros deprivált helyzetű vidéki népességarányával indultak 2007-ben
- Ezt sikerült „csak” kétszeresre csökkenteni 2019-re
- Magyarország a régió országainak átlagánál jobb pozícióból indult 2007-ben, de jóval rosszabb helyzetbe került 2011-re. Hátrányát nem sikerült ledolgozni 2019-ig.

2. Alacsony munka-intenzitás index 2007-2019 (A heti 20 óránál kevesebbet dolgozók aránya)

EU- Vidéki területek

- Az alacsony munkaintenzitás index esetében lényegesen kiegyenlítettebb helyzetkép az EU nagyrégiói között
- A legrosszabb helyzetbe a dél-európai országok kerültek a válság időszakában, amit nem sikerült teljes egészében korrigálniuk 2019-ig.
- Magyarország a régió országainak átlagánál sokkal rosszabb pozícióból indult 2007-ben és jóval jobb helyzetbe került 2019-re.

A titok nyitja: a 2016-tól felpörgő gazdaság egyrészről és a 2018-ig tömeges közfoglalkoztatás másrészről

Fehéren, feketén Somogyban

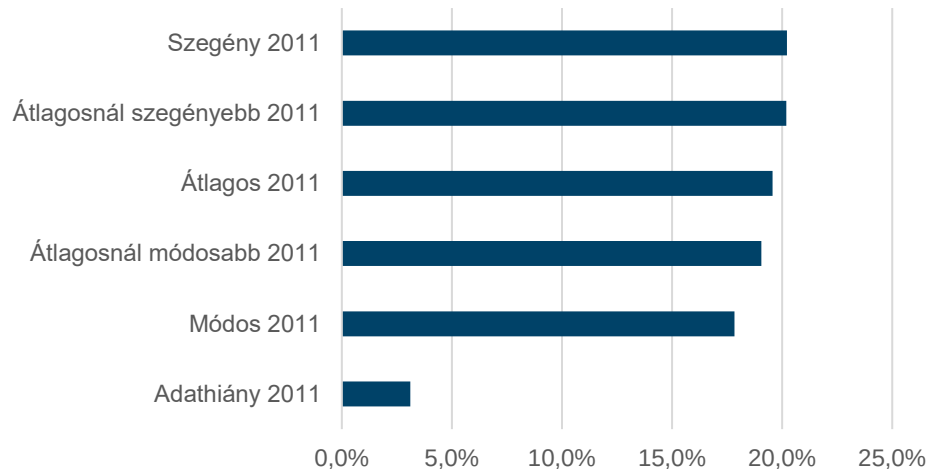
Szilva válogatás Szatmárban

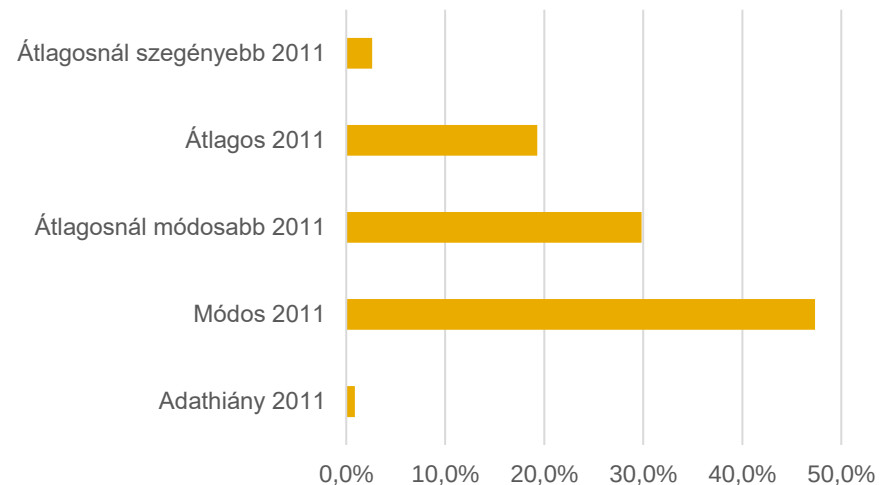
Település-osztályok Magyarországon 2011

Az ún. a *szegénységi kockázat mértékét jelző*, komplex mutató értékeinek ötödei mentén kialakított település-osztályok

Vidék: községek, nagyközségek, kisvárosok

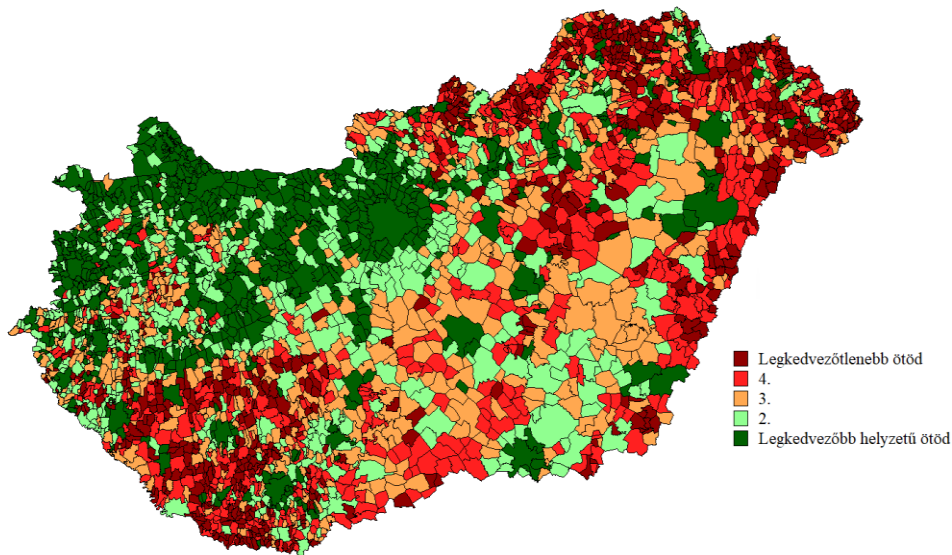

Tízezer főnél nagyobb népességű városok

Nagyvárosok (Bp, megyeszékhelyek, MJV): 85%-ban módos települések

Település-osztályok a térben, 2011

- Az ezredfordulót követően kialakult és megmerevedett térstruktúra rajzolódik ki, a korábbiakhoz képest némi változással: a fejlett régiók fejlett településeinek
 - „tömörülése”: Bp és a metropolisz térség, az ÉNY magyarországi határtérségek
 - Ezek diffúziója Bp-től ÉK-i irányban, a Közép-Dunántúli Régióban, az autópályák és a Balaton mentén
- Az ország kétharmadában mozaikos szerkezet, masszívan leszakadó belső és külső perifériákkal
 - Dél-Dunántúl
 - Észak-, kelet- és dél-magyarországi határvidék, hagyományos leszakadó övezetek
 - Közép-Tisza vidék

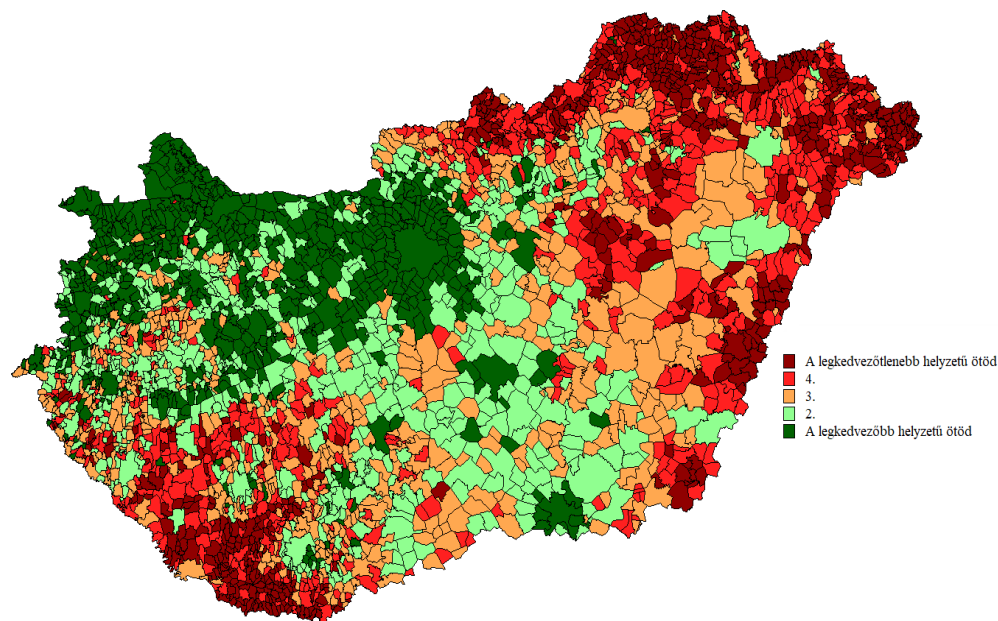
A közfoglalkoztatottak számának csökkenése a vidéki település-állományban: az egyenlőtlenségek növekedése irányába mutat 2017-2019 között

Település- osztályok	A közfoglalkoztatottak számának változása 2019/2017 (%)		
	A csökkenés mértéke %	Település-osztályok szembeállítása: szegény/módos	Település osztályokon belüli szélső csoportok szembeállítása: Romák által magas arányban lakott szegény / Romák által alacsony arányban lakott módos települések
Módos	45% (=a kedvező társadalom-szerkezetű településeken kevesebb, mint felére csökkent a közfoglalkoztatottak száma)	154% (= a szegény településeken másfélszer akkora arányban maradnak közfoglalkoztatottak, mint a módos településeken)	146% (= az etnikai összetétel nem rontja tovább a szegény települések helyzetét)
Szegény	75% (= a kedvezőtlen társadalomszerkezetű településeken csak 25 %-os a csökkenés)		

A munkaerő-piaci pozíció tekintetében növekedtek az egyenlőtlenségek 2001 és 2019 között mind az alsó és felső településosztályok, mind ezek etnikai összetétel szerint eltérő csoportjai között

Egységek	Évek	Regisztrált munkanélküliek a 15-64 éves népesség arányában			Tartós munkanélküliek a 15-64 éves népesség arányában		
		Értékek (%)		Szegény / Módos (előbbi hányszorosa utóbbinak)	Értékek (%)		Szegény / Módos (előbbi hányszorosa utóbbinak)
		Szegény	Módos		Szegény	Módos	
Település- osztályok között	2001	15%	3%	4,67	8,2%	1,2%	7,04
	2019	11%	2%	5,64	5,8%	0,8%	7,46
Település osztályokon belüli szélső csoportok (Romák által magas arányban lakott szegény / Romák által alacsony arányban lakott módos települések)	2001	16%	3%	5,14	8,8%	1,1%	8,02
	2019	12%	1%	7,61	6,5%	0,65%	10,48

A tartósan munkaerő-piacon kívül rekedtek aránya, 2019

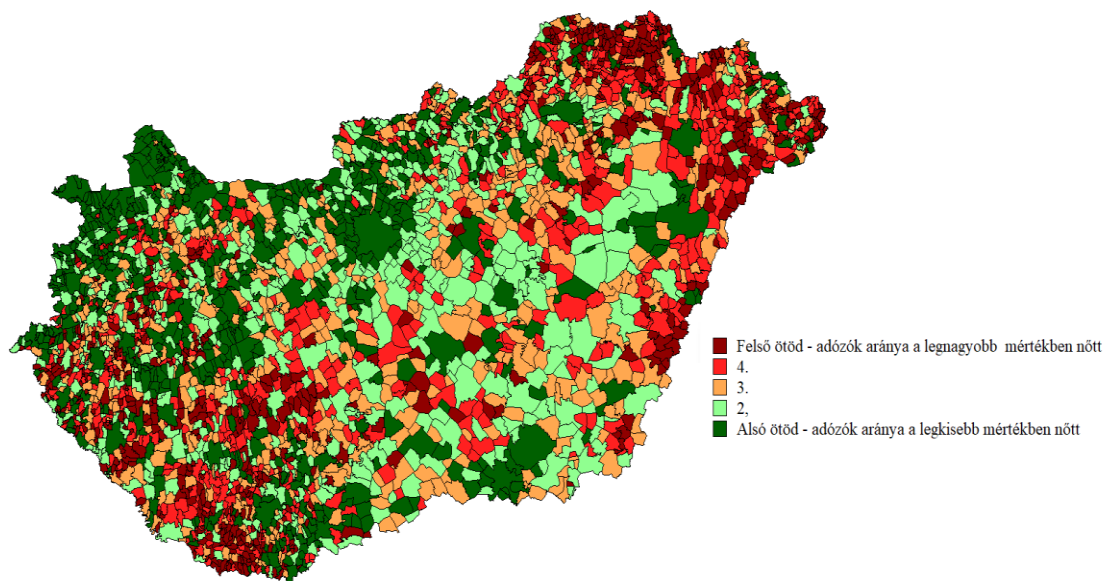
- A mutató tartalma: a közfoglalkoztatottak és a tartós munkanélkülieknek a munkavállalási népességben vett együttes aránya
- A térkép a munkaerő (szabad)piaci integráció kevésbé és súlyos hézagait, annak területi vetületét mutatja.
- Mivel a település-osztályok alapját jelentő mutató tartalmazza az állást keresők számát is, nem meglepő módon nagyon hasonló térstruktúra rajzolódik ki

Az adózók arányának változása a 15-64 éves korosztály százalékában: nagyarányú felzárkózás

Kontrasztok	1990	2011	2019	A változás iránya
Alsó és felső település-osztályok között	72,2%	75,5%	88,3%	felzárkózás
Település osztályokon belüli szélső csoportok (Romák által magas arányban lakott szegény / Romák által alacsony arányban lakott módos települések)	69,8%	79,5%	89,3%	felzárkózás

A legális jövedelemszerzés lehetősége a rendszerváltás éveiben különösen korlátozott volt az alsó település-osztályok vidéki településein, a képzetlen lakossági csoportok által korábban betöltött álláshelyek tömeges eltűnése miatt. Ez fokozottan érvényes a romák által magas arányban lakott települések munkavállalóira. Ez a körülmény javult valamelyest 2011-re és számottevően 2019-re, elsősorban, de nem kizárólag a szabadpiaci regenerációnak köszönhetően, hiszen 2019-ben még mintegy százötvenezer volt a közfoglalkoztatásban dolgozók létszáma.

Adózók munkavállalási korú lakónépességre vetített arányának növekedése 1990-2019

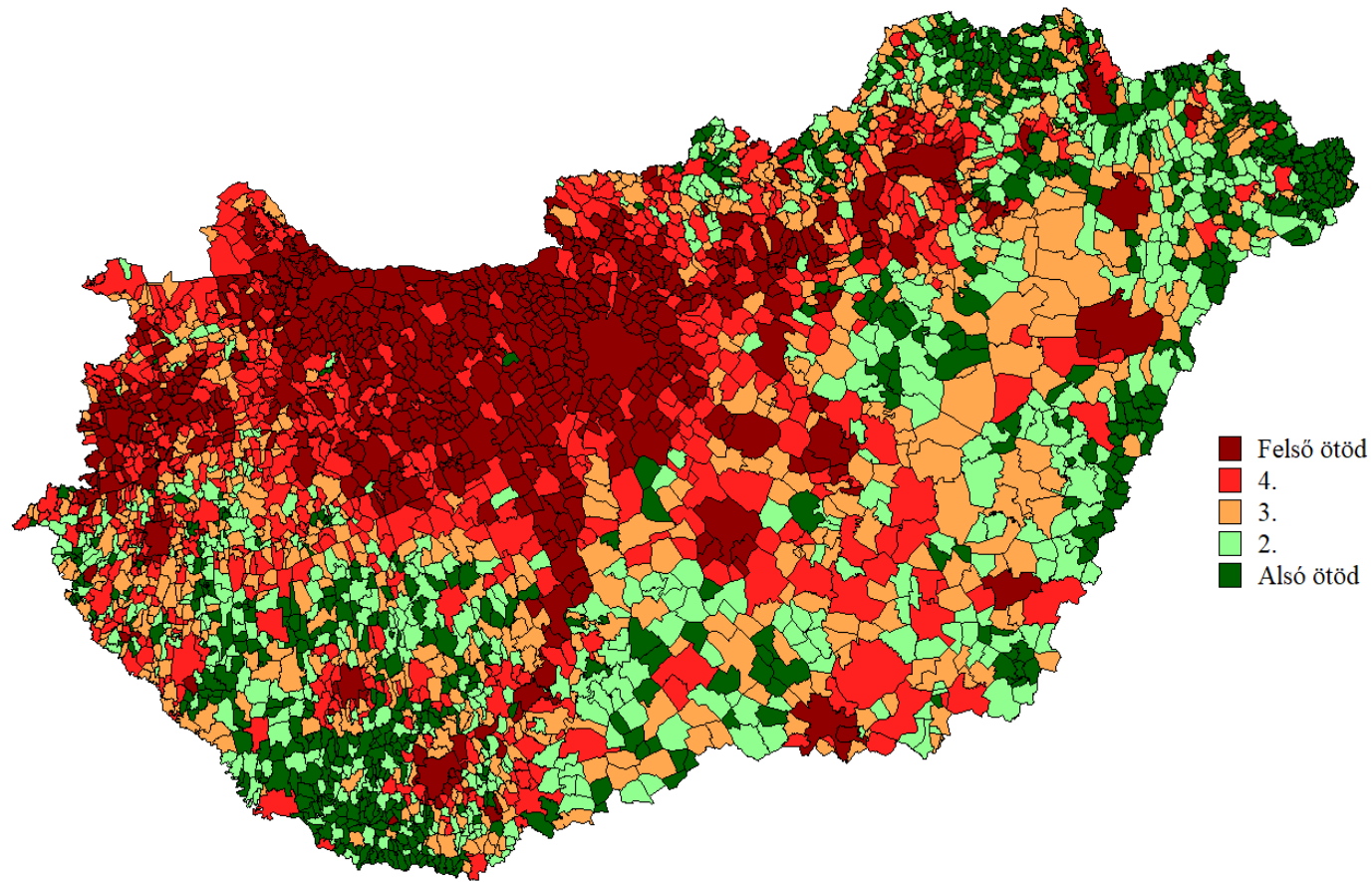
- Nem a központokban, hanem a széleken növekedett a legnagyobb mértékben az adózók aránya, amely mutatja
 - a foglalkoztatás kifelhéredését és
 - azt is, hogy a korábban és 2019-ben a közfoglalkoztatásban dolgozók hol élnek
- Mindkét szempont az alacsony végzettségű, vidéki munkaerő foglalkoztatási esélyeinek megnövekedését érzékelteti, amely döntően a 2016. utáni piaci folyamatok hatását tükrözi.

Az egy adózóra jutó jövedelem település-osztályok szerinti megoszlása: az alsó település-osztály jelentős leszakadása

Kontrasztok	1990	2011	2019	A változás iránya
Alsó és felső település-osztályok között	80,4%	58,2%	56,1%	Leszakadás
Település osztályokon belüli szélső csoportok (Romák által magas arányban lakott szegény / Romák által alacsony arányban lakott módos települések)	82,8%	56,8%	53,5%	Leszakadás

A legalsó település-osztály lakosai jövedelmi helyzetének romlását mutatja, hogy míg 1990-ben az itt élők átlagos jövedelme 80%-a volt a legfelső település-osztály településein élőkének, 2019-ben keresetük összege a módos település-osztály lakosai keresetének már csak alig több, mint felére rúgott. Még nagyobbra nőtt a szakadék a romák által magas arányban lakott, szegény településeken és azon módos településeken élők átlagos jövedelme között, ahol a roma népesség aránya a legalacsonyabb volt.

A magas és alacsony jövedelmű népesség település-osztályok szerinti megoszlása a térben, 2019 (= a magas jövedelmű társadalmi csoportok diffúziója)

Következtetések

- Számottevő társadalmi felzárkóztatási folyamat zajlott a magyar vidéken főképpen 2016-ot követően, a globális válság utáni regeneráció időszakában
- Ez leginkább a vidéki munkahelyek számának növekedésében (vagy kifehérítésében) nyilvánult meg, amely tükröződik az adózók számának emelkedésében.
- Ennek oka, hogy a hátrányos helyzetű, szegény település-osztályához tartozó települések esetében nőtt jobban az újonnan belépő adózók száma és aránya; ebben a közfoglalkoztatás is jelentős szerepet játszott.
- Azonban, részben az alacsony közfoglalkoztatási bérek miatt, továbbra is nyílik a szakadék a jövedelmi különbségek és a tartósan a nyílt munkaerőpiacon rekedtek arányát tekintve, ez magyarázza az európai összehasonlításban a magyar vidéken továbbra is nagyarányú, súlyos anyagi deprivációt.
- Vagyis a társadalmi-térbeli polarizálódás, bár valamivel szűkebb spektrummal, de folytatódott a válságból való kilábalást követően is.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!